

17. Russkij feodal'nyj arxiv XIV – pervojj treti XVI vekov: v 5–ti chast. – Moskva, 1986–1992.

18. Yakovenko N. Narys istorii Ukrainy z najdavnyshykh chasiv do kintsia XVIII stolittia. – Kyiv, 1997.

19. Ackermann G. A. Ordensbuch sämtlicher in Europa blühender und erloschener Orden und Ehrenzeichen. – Annaberg, 1855.

20. Aleksander Soltan. Szambelan Karola Zuchwałego i Kawaler Złotego Runa // Przegląd Poznański. – Poznań, 1862. – T.33. – S.65–80.

21. Boulton D'A. J. D. The knights of the crown. The monarchical orders of knighthood in later medieval Europe 1325–1520. – Woodbridge (Suffolk), 2000.

22. Bütow A. Die Entwicklung der mittelalterlichen Briefsteller bis zur Mitte des 12. Jahrhunderts, mit besonderer Berücksichtigung der Theorien der ars dictandi. – Greifswald, 1908.

23. Fijałek J. Le sort réservé à l'Union de Florence dans le Grand-Duché de Lithuanie sous le règne de Casimir Jagellon // Bulletin international de l'Académie Polonaise des sciences et de lettres. – №1–3 (janvier–mars). – I–II. – Classe de philologie, Classe d'histoire et de philosophie. – Cracovie, 1934. – P.12–18.

24. Modigliani Anna, Ideologische und symbolische Äußerungen der päpstlichen Gewalt im Umfeld der Päpste von Nikolaus V. bis zu Paul II. // Dendorfer Jürgen, Märkl Claudia (Hrsg.) Nach dem Basler Konzil: die Neuordnung der Kirche zwischen Konziliarismus und monarchischem Papat (ca. 1450–1475). – Berlin, 2008. – S.255–282.

25. Paravicini A., Paravicini W. Alexander Soltan ex Lithuania, ritum grecorum sectans. Eine ruthenisch–polnische Reise zu den Höfen Europas und zum Heiligen Land 1467–1469 // Zwischen Christianisierung und Europäisierung. Beiträge zu Geschichte Osteuropas in Mittelalter und Früher Neuzeit. Festschrift für Peter Nitsche zum 65. Geburtstag (Her. von Eckhard Hübner, Ekkehard Klug und Jan Kusber). – Stuttgart 1998. – S.367–401.

26. Pierling P. La Russie et le Saint–Siège. Etude diplomatique. – T.1. – Paris, 1906.

27. Poselstwo do Papieża Rzymskiego Syxtusa IV od Duchowieństwa książąt y Panów Ruskich, z Wilna, roku 1476 // Przegląd Poznański. – Poznań, 1859. – T.27. – S.158–188.

28. Ševčenko I. Intellectual repercussions of the Council of Florence // Ideology, Letters and Culture in the Byzantine World. – London, 1982. – P.3–35.

29. Unterglehrer W. Die päpstlichen nuntii und legati im Reich (1447–1484). Zu Personal und Organisation des kurialen Gesandtenwesens. – München, 2012. Zu finden unter: https://edoc.ub.uni-muenchen.de/15862/1/Unterglehrer_Wolfgang.pdf

30. Zatorsky N. Alexander Soltan, Aurei Velleris hispanici observator: Origins of the misconception and possible solutions of the problem // Ukraina – Pol'scha: istorychna spadschyna i suspil'na svidomist'. – L'viv, 2016. – Vyp. 9. – S. 217–228.

Zatorsky o. N., doctoral student in theology at the University of Fribourg (Switzerland), o_nazarij@yahoo.de

Chronological markers in the Epistle of Misael and the problem of the charter dating

The author considers some chronological markers in the text of the Epistle of Misael, which question its dating by March 1476. One of them is the mention of the approaching jubilee year of 1475, in the grace of which the composers of the Epistle want to participate. The author also proposes a new interpretation of the mentioned Muslim danger which he refers to the Turkish conquest of Crimea in 1475. Analyzing the compounded structure of the letter, he indicates different stages of its creation, which explain the contradiction between these divergent chronological markers.

Keywords: the Epistle of Misael, chronological markers, charter dating, the structure of the Epistle.

* * *

УДК 338.45(477)«1861/1914»

Левицький В. О.,

кандидат історичних наук, доцент, докторант кафедри історії України, Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка (Україна, Тернопіль), levior@ukr.net

СТАНОВИЩЕ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Висвітлено питання економічного розвитку легкої промисловості в Київській, Волинській та Подільській губерніях в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст., охарактеризовано процес її зародження та функціонування окремих підприємств показано розміщення заводів і фабрик галузі. Охарактеризовано основні публікації з проблематики, якій присвячується означена стаття. Проаналізовано джерела постачання сировини для правобережних фабрик і заводів. Зосереджено увагу на процесах капіталізації та економічній політиці Російської держави щодо легкої промисловості. Визначено вектори технічного розвитку фабрик внаслідок наукових досягнень та напрямки збуту продукції підприємств на зовнішньому та внутрішньому ринках. Вказано динаміку розвитку галузей легкої промисловості Правобережної України.

Ключові слова: легка промисловість, текстильна промисловість, ринок, сировина, фабрика, завод, підприємці.

В історії легкої промисловості Правобережної України від кінця ХVІІІ ст. відбулися істотні зміни не лише в суспільно–політичному житті, а й в адміністративному устрої та економічному розвитку. Правобережна Україна потрапило у правове поле Російської імперії, нормативні документи якої регулювали всі сфери життя його населення. Архівні документи засвідчують, що багато міст і містечок на Правобережній Україні в досліджуваній період були розподілені між різними власниками, а відповідно до цього формувалися і їхні господарські комплекси. Саме ця група джерел дає можливість в межах міських і містечкових землеволодінь та поміщицьких маєтків простежити й різні форми їх використання під різноманітні промислові підприємства.

Праці з питань промисловості Правобережжя мають часто лише загальний нарис основних процесів розвитку регіональної легкої промисловості України. Твори з даної проблематики розглядають легку промисловість в контексті політики уряду, її ролі в економічному розвитку регіонів Росії та України. Важливі відомості щодо промислового виробництва в містах і містечках Подільської губернії кінця ХVІІІ – початку ХХ ст. висвітлювали А. Задорожнюк та О. Реєнт [6]. О. Буравський досліджував роль польського населення Волині в розвитку окремих галузей промисловості краю [2]. Питання промислового виробництва у поміщицьких господарствах Правобережної України вивчав О. Гордуновський [3]. Вклад німців у розвиток суконної промисловості Правобережної України розкрив В. Дребот [4]. Тому подальше вивчення наукових праць, законодавчої бази, архівних документів дасть можливість стверджувати, що в історії легкої промисловості Правобережної України відбулися істотні, які вплинули на економічну ситуацію в Україні досліджуваного періоду.

Мета пропонованої статті полягає у розкритті та аналізі питання розвитку легкої промисловості в Київській, Волинській та Подільській губерніях у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст., дослідженні ролі легкої промисловості краю в економічному та соціальному розвитку Наддніпрянської України.

Легка промисловість Правобережної України мала свої особливості. Розвиток найважливіших галузей виробництва значною мірою залежав від імпорту устаткування, сировини і матеріалів. Багатьох галузей легкої індустрії взагалі не існувало. Серед виробництв з обробки вовни найбільшої уваги в Україні заслугове суконна промисловість, яка поступово занепадала. Найбільше суконних підприємств було на Поділлі. В середньому робітників на одне підприємство в 1885 р. припадало на Волині приблизно 11, на Київщині – 24, на Поділлі – 10; вироблялось продукції на одному підприємстві в 1885 р. на Волині – на 3886 крб. [8, с. 171].

Для ознайомлення з виробничою діяльністю підприємств наведемо кілька описів суконних фабрик Київщини. В 1869 р. працювала Пясковська суконна фабрика, що належала поміщику Понятовському. Річне утримання її становило 2180 крб., на ній працювало 26 робітників 26, майстрів – 22. За рік було вироблено сукна сірого на 500 крб., салфеток сірих для цукрових заводів – 6000 шт. на 3480 крб. Таганчанська суконна фабрика Понятовського в процесі виробництва споживала: вовни митої – 2909 пудів на 73 965 крб., фарб і різних матеріалів – на 51 079 крб., дров – 1037 кубічних сажнів на 13 084 крб., всього – на 138 128 крб. На ремонт фабрики витрачено 7922 крб. Вироблено було: сукна різних сортів на 185 454 крб., сатину – на 3391 крб. драпу – на 15 994 крб. тощо, всього – на 211 034 крб. На фабриці працювало майстрів – 33 чоловіки, строкових робітників: чоловіків – 179, жінок – 54, дітей – 58. Заробітна плата майстрам за рік дорівнювала від 34 до 80 крб., строковим робітникам: чоловікам – від 32 до 92 крб., жінкам – від 27 до 40 крб. Продукцію фабрика збувала через московських, харківських, чернігівських, київських, бердичівських купців, а також на місцевих ринках [10, арк. 71–73, 147].

За описом суконної фабрики Юзефова за 1896 р. можна ознайомитися з технічним рівнем суконного виробництва. У фабричних приміщеннях встановлені такі машини: локомобіль, який коштував 2200 крб., восьмисильний газовий двигун системи «Отто Дейц» вартістю 1800 крб., тіпальна двохбарабанна машина вартістю 80 крб., тіпальна однобарабанна машина, вартувала 40 крб., ватний апарат за 1300 крб., і апарат – 700 крб., машини для переробки вати, що вартували 450 крб., мюль-машина, що мала 300 веретен, вартістю 700 крб., три ручні прядильні машини на 60 крб., дві циліндричні фолюти на 250 крб., три кнопермашини вартістю 225 крб., стригальна машина – на 200 крб., ворсова машина – на 100 крб. та ін.; вартість всього устаткування становила 10 649 крб. Але всі перелічені машини були на той час уже застарілими, і тому вони мали значно меншу вартість [10, арк. 71–73].

У другій половині XIX ст. третє місце після виробництва цукру і винокуріння на Волині посідало виробництво сукна. У дореформений період у суконній промисловості Правобережної України переважали поміщицькі мануфактури. Їх розквіт припадав на першу третину XIX ст. Однак у 40–50-х рр. XIX ст. вони витісняються купецькими заводами, що відрізнялися від поміщицьких використанням вільнонайманої робочої сили, вищим рівнем техніки, застосуванням передових на той час технологій, тісним зв'язком з ринком. У Волинській губернії з десяти поміщицьких сукновалень,

що існували в 1832 р., на 1861 р. залишилось лише дві [3, с. 64, 66].

У пореформений період простежується зменшення кількості суконних фабрик у Волинській губернії. Якщо в 1859 р. їх налічувалось 65, то в 1884 р. – 42. Така тенденція призвела до скорочення виробництва у цій галузі. Так, в 1879 р. річний обсяг продукції суконних підприємств становив 382,3 тис. крб., а в 1889 р. – 157,6 тис. крб. Місцеве сукновиробництво не витримувало конкуренції з іноземними товарами, навіть фабрика в м. Славуті князя Р. Сангушка, якій належала першість у цій галузі, значно скоротила випуск продукції. В 1886 р. на фабриці не працювали ткацькі, чесальні, валяльні й інші машини. В 1887 р. виробництво тривало лише півроку, внаслідок тривалого простою виникла загроза закриття підприємства. Майже всі робітники наймалися на фабрики на невизначений термін. Середній заробіток за день складав: чоловіків – 60 коп., жінок – 27 коп., підлітків – 22 коп. і малолітніх – 15 коп. У 1913 р. обсяг виробництва Славутської фабрики становив 50 тис. крб., у с. Сивках – 50 тис. крб., а в с. Михлі – 20 тис. крб. На Славутській фабриці поряд з виробництвом сукна виготовляли шарфи, ковдри, хустки тощо. Статистичні дані свідчать, що у пореформені роки чітко визначилась безперспективність поміщицького суконного виробництва, яке поступово скорочувалось, а згодом зникло, невитримавши нових умов капіталістичної конкуренції з купецькими фабриками, за рахунок яких зросло виробництво відповідної продукції. Так, з 1884 р. до 1912 р. кількість фабрик зменшилась майже вдвічі, однак об'єм їх виробництва зріс на 2,1 млн. крб. [2, с. 87].

Інша Славутської фабрика Фінкельмана, виготовляла лише сукно невисокої якості трьох сортів: за ціною по 90 коп., 1 крб. і 1 крб. 20 коп. Станки приводилися в дію за допомогою кінського приводу. В Луцькому повіті в м. Рожище виготовляли просте грубе та більш високоякісне тонке сукно. Корецька фабрика Новоград-Волинського повіту виготовляла до 18 тис. аршин шинельного сукна [5, с. 293–294].

Суконні фабрики В. Вовнянки Волинської губернії виготовляли просте грубе сукно, що збувалося на місцевих ринках або перекупникам. Вовна скуплялася у місцевих селян та поміщиків, які розводили овець. Потужність фабрик була різною. Так, фабрики Ф. Бюрге-ра та Ю. Рейна у 1892 р. виготовили, відповідно, 2500 і 2400 аршинів сукна вартістю 1300 та 2200 крб., а на фабриці купця К. Брокера – 9000 аршинів сукна вартістю 4500 крб. Найнижчі обсяги випуску продукції були на фабриках Г. Ланге, І. Ренна та Г. Вутке: відповідно – 100, 200 і 300 аршинів вартістю 50, 100 та 150 крб. На всіх цих фабриках був кінний привід, працювали наймані робітники з німців і місцевих жителів. У кінці 80-х рр. на фабриці Г. Штейнгауера працювало 8 найманих робітників, з них двоє підлітків і 6 дорослих (4 ткачі, 1 прядильниця і ще одна жінка готувала пряжу). Оплата праці у прядильниці складала 100 крб. на рік плюс квартира і харчі. Підлітки теж квартирували і харчувалися за рахунок власника й отримували: 23 крб. – погонич коней і 30 крб. на рік той, хто працював біля чесальних машин. Жінка, яка готувала пряжу, працювала на подібних умовах, лише оплата складала 25 крб. на рік, а ткачі без квартири і без харчування отримували від 3 до 3,5 крб. на тиждень. Замітки інспектора засвідчують,

що підприємства були технічно відсталі, умови праці і проживання на них – дуже важкі, а заробітна плата – невисока [4, с. 17].

Процеси концентрації виробництва у легкій промисловості спостерігалися лише в Дунаївцях. Так, у 1868 р. тут діяли 59 закладів з кількістю робітників у 561 чол., вартість виробництва становила 242,4 тис. крб. На 1878–1879 рр. припадає найбільший розквіт суконного виробництва в Дунаївцях. У 1879 р. тут функціонувало 54 фабрики і було вироблено продукції на 1,5 млн. крб. Однак всі підприємства галузі залишалися дрібними [6, с. 185]. На 54 місцевих фабриках вироблялося щорічно 40 тис. штук сукна по 30 аршин у штуці на суму до 1,5 млн. крб. У 1892 р. вартість виробленої продукції становила 406 600 крб. Переважна більшість фабрик виготовляла тонке сукно досить хорошої якості. Серед коростишівських фабрик найкращі показники демонстрували підприємства Р. Арнгольда та В. і Р. Гроссів, вартість виробленої продукції становила по 9800 крб. Крім простого сукна, виготовляли шалі, шарфи, бурки, трико, шевйот. У 1892 р. вартість виробленої продукції на фабриках була різною – від 100 аршинів сукна вартістю 50 крб. на фабриці селянина Г. Ланге до 9 000 аршинів сукна вартістю 4500 крб. на фабриці купця К. Брокера. На Волині у м. Рожище у 1870 р. прусський підданий К. Тонн заснував фабрику, на якій у 1892 р. виготовлено 15300 аршинів тонкого простого сукна вартістю 15600 крб. З 1882 р. в с. Смільчин Новоград–Волинського повіту функціонувала суконна фабрика К. Біншінга потужністю 450 аршинів сукна на рік, а з річним прибутком 9000 крб. [4, с. 18].

Лише в окремих випадках створювались, і то на короткий час, більш–менш великі акціонерні підприємства в полотняному виробництві. Так, наприкінці 1897 р. колезький асесор А. Бродський, титулярний радник В. Ждановський, колезький асесор Г. Розенберг і потомствений дворянин В. Толлі створили «Київське акціонерне товариство прядильного і ткацького виробництва». Товариство ставило своїм завданням будівництво фабрики для виробництва з конопель, бавовни і джуту різної пряжі та виготовлення переважно мішкового полотна, мішків і фільтрпресового полотна. Основний капітал товариства становив 1 млн. крб. У 1899 р. у Канівському повіті на Київщині княгиня Лопухіна–Демидова створила «Стеблівське акціонерне товариство прядильного і ткацького виробництва». Основний капітал становив 1 млн. крб. Правління товариства перебувало в Києві [8, с. 165–166].

Необхідно відзначити, що легка промисловість, в основному зосереджувалася в найбільших містах і торгових центрах, що диктувалося суто економічними перевагами. Наприклад, Бердичівський шкіряний завод, розташовувався в Київській губернії. Його виникнення 1875 р. та розвиток були продиктовані низкою факторів. Головними з них були: Київський економічний район, з прилеглими до нього губерніями володів значними сировинними ресурсами, крупними лісовими масивами, що були продовженням Полісся. Київський район мав на той час відносно розвинену сітку залізничних доріг і включав у себе суходольну частину Дніпра, а також здавна був крупним торгово–промисловим центром. З урахуванням цих факторів, на долю Київської губернії в 1912 р. припадало 28% всіх заводів, 45% всіх робітників,

28,5% всієї шкіряної продукції українських губерній та 2,3% всіх заводів, 4% всіх робітників, 2,9% всієї шкіряної продукції Російської імперії в цілому [1, с. 33].

Виробництво з обробки шкіри було створено злиттям кустарної і фабрично–заводської промисловості й характеризувалося, низьким рівнем механізації. Найбільшими заводами з обробки шкіри були Бердичівський, Васильківський і Київський. Найбільша кількість шкіряних виробництв була на Волині (126), проте найбільше вироблялося шкіри на Київщині (на 321700 крб.), а найменше на Поділлі (на 36040 крб.) [11, арк. 32]. Шкіряних заводів у Волинській губернії в 1867 р. було 211, в тому числі в містах – 30, з сумою виробництва 77 тис. крб. і 181 в повітах з виробництвом 129 тис. крб. У звіті генерал–губернатора за 1878 р. вказувалося, що у Волинській губернії діяло 152 шкіряних заводи, сума виробництва на яких становила 197177 крб. та працювало 503 робітники, 22 суконні фабрики з сумою виробництва 290252 крб. і 481 робітником [12, арк. 78зв].

У 1875 р. діяло 347 закладів, взятих на облік губернаторами. Загальна кількість робітників становила 1205 і обсяг виробництва продукції у вартісному виразі 1279335 крб. Отже, проти 1865 р. спостерігається значне зниження виробництва. Волинський губернатор зазначав, що таких заводів в губернії, за невеликим винятком, майже не існує, а шкіри виробляються переважно місцевими людьми, шляхом первісних прийомів, за допомогою простих засобів праці, що навряд чи можна назвати машинами. Обсяг виробництва оцих заводів дуже незначний: при 140 заводах, лише на 146 577 крб., тобто в середньому по 1000 крб. на кожний. У звіті зазначається, що виробництво з обробки шкіри в 1875 р. дуже скоротилось проти попереднього року. Таким чином, економічна криза 1875 р. позначилась і на виробництві з обробки шкіри, хоч воно і було в основному дрібним. У 1885 р. економічна криза призвела до значного скорочення шкіряного виробництва. Так, на Київщині в 1885 р. вироблено продукції лише на 789788 крб. На Поділлі воно скоротилось більше як наполовину. На Волині виробництво з обробки шкіри зросло [8, с. 175–176].

У наступні десять років виробництво з обробки шкіри розвивалось нерівномірно і дуже повільно, хоч кількість закладів і збільшувалась досить швидко. Так, на Волині кількість підприємств в 1895 р. становила 441, що на 226 більше, ніж в 1885 р., але обсяг виробництва у вартісному виразі дорівнював лише 246121 крб. проти 211393 крб. в 1885 р. Отже, кількість закладів зросла більше як вдвоє, а виробництво приблизно на 11%. Це означає, що зростання кількості підприємств відбувалось за рахунок так званих кустарних закладів. У виданні Департаменту торгівлі й мануфактури за редакцією Д. Менделєєва зазначається, що найбільше підприємств з виробництва шкіряних виробів наприкінці XIX ст. було в Київській. Кількість заводів та їх річне виробництво 58 заводів в Київській губернії – на суму 1229 тис. крб. Центрами шкіряної промисловості Київської губернії були міста Київ, Бердичів і Сміла. В Бердичівському повіті був завод Шленкера, заснований в 1875 р., там діяло дві парові машини на 75 к. с. Річний оборот досягав 33300 виправлених шкір на суму 320 тис. крб. Робітників на заводі працювало 127 чоловік. При заводі діяла лікарня на два лікарняних ліжка. Меншим за розмірами виробництвом на 100 тис. крб. був завод Кобеєца в передмісті Києва, заснований 1845 р. Він

мав парову машину на 20 к. с. і 24 робітники. Кількість виправленої шкіри становила 16 500 штук [9, с. 99].

В шкіряній промисловості України до Першої світової війни не було потужної машинно-виробничої бази, а та незначна частина, що працювала була іноземного виробництва. Так, спочатку на заводі К. Шленкера в Бердичеві було організоване напівкустарне шкіряне підприємство, де всі операції проводилися вручну. Згодом прийшла механізація: завод приводився в дію трьома паровими машинами (дві-корнвалійські по 40 к. с., одна-16-сильна локомотивного типу). Серед устаткування були 3 американських млини для дубової кори, 1 дезинтегратор для розмелювання валонея, 1 машина для розщеплення шкіри, 2-для вигладжування, 5 колючих барабанів, 1 курбельвилка, 1 машина для розм'якшування шкіри, 2 плющильні, 2 преси для дуба, 8 вентиляторів, 425 різних чанів [7].

Отже, ліквідація вотчинної фабрики викликала кризу фабричної промисловості. Суконні фабрики, які позакривалися, припинили свою діяльність через цілковиту бездоходність цієї справи і неможливість конкурувати з виробами суконних фабрик інших промислових районів. Фабрична легка промисловість постраждала від реформи менше, завдяки тому, що праця кріпаків уже природно відмирала до епохи юридичної її відміни. Група виробництв з обробки волокнистих речовин в Лівобережній Україні не повністю задовольняла потреби населення. Свій попит на вовняні, бавовняні вироби Україна задовольняла за рахунок продукції підприємств, розміщених в інших районах імперії. Зменшення обсягів легкої промисловості зумовлювалося безпосередньою близькістю та конкуренцією з боку промисловості Царства Польського та закриттям поміщицьких фабрик. Лише Дунаєвські суконні фабрики були типовими для розвинутого капіталізму підприємствами. На прикладі розвитку шкіряної промисловості в правобережних губерніях проявляються елементи техніко-економічної відсталості цієї галузі.

Список використаних джерел

1. Бубин И. В. Легкая промышленность Украины в условиях НЭПа (1921–1925 гг.): дисс. ... канд. истор. наук 07.00.02 / И. В. Бубин. – К., 1994. – 176 с.
2. Буравський О. А. Поляки Волині у др. половині XIX – на початку XX ст. / О. А. Буравський. – Житомир: Вид-во ЖДУ, 2004. – 168 с.
3. Гордуновський О. М. Розвиток промислового виробництва у поміщицьких господарствах Правобережної України: перша половина XIX ст. / О. М. Гордуновський // Український історичний журнал. – 2000. – №1. – С.61–71.
4. Дребот В. Вклад німців у розвиток суконної промисловості Правобережної України в XIX – на початку XX ст. / В. Дребот // Матеріали VII Волинської Всеукр. історико-красн. конф. Збірник наук. праць. – Житомир: Полісся, 2014. – С.15–18.
5. Забелин А. Военно-статистическое обозрение Волинской губернии. – Ч.1 / А. Забелин. – К., 1887. – 365 с.
6. Задорожнюк А. Б., Реєнт О. П. Промислове виробництво в містах і містечках Подільської губернії кінця XVIII – початку XX ст. / А. Б. Задорожнюк, О. П. Реєнт. – К.: НАН України. Інститут історії України, 2008. – 270 с.
7. Мій Бердичів [Електронний ресурс]: http://my.berdychiv.in.ua/images/pidpryemstvo/pidpryemstvo_shkirzavod.htm.
8. Нестеренко О. О. Розвиток промисловості на Україні. – Ч.2: Фабрично-заводське виробництво / О. О. Нестеренко. – К.: Вид-во АН УРСР, 1962. – 580 с.
9. Фабрично-заводская промышленность и торговля России: с приложением общей карты фабрично-заводской промышленности

Российской империи. Изд.–во Департ. торговли и мануфактур Министерства финансов (Изд. 2–е) / Под ред. Д. И. Менделеева. – СПб., 1896. – 636 с.

10. Центральний державний історичний архів, м. Київ. – Ф.442. – Оп.102. – Спр.228.
11. Там само. – Оп.55. – Спр.446.
12. Там само. – Оп.532. – Спр.181.

References

1. Bubin I. V. Legkaja promyshlennost' Ukrainy v uslovijah NJePa (1921–1925 gg.): diss. ... kand. istor. nauk 07.00.02 / I. V. Bubin. – K., 1994. – 176 s.
2. Buravs'kyj O. A. Poljaky Volyni u dr. polovyni XIX – na pochatku XX st. / O. A. Buravs'kyj. – Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU, 2004. – 168 s.
3. Gordunovs'kyj O. M. Rozvytok promyslovogo vyrobnytva u pomishhyc'kyh gospodarstvah Pravoberezhnoi' Ukrainy: persha polovyna XIX st. / O. M. Gordunovs'kyj // Ukrain's'kyj istorychnyj zhurnal. – 2000. – №1. – S.61–71.
4. Drobot V. Vklad nimciv u rozvytok sukunnoi' promyslovosti Pravoberezhnoi' Ukrainy v XIX – na pochatku XX st. / V. Drobot // Materialy VII Volyns'koi' Vseukr. istoryko–krajezn. konf. Zbirnyk nauk. prac'. – Zhytomyr: Polissja, 2014. – S.15–18.
5. Zabelin A. Voenno–statisticheskoe obozrenie Volynskoj gubernii. – Ch.1 / A. Zabelin. – K., 1887. – 365 s.
6. Zadorozhnjuk A. B., Rejent O. P. Promyslove vyrobnytvo v mistah i mistechkah Podil's'koi' gubernii' kincja XVIII – pochatku XX st. / A. B. Zadorozhnjuk, O. P. Rejent. – K.: NAN Ukrainy. Instytut istorii' Ukrainy, 2008. – 270 s.
7. Mij Berdychiv [Elektronnyj resurs]: http://my.berdychiv.in.ua/images/pidpryemstvo/pidpryemstvo_shkirzavod.htm.
8. Nesterenko O. O. Rozvytok promyslovosti na Ukraini. – Ch.2: Fabrychno–zavods'ke vyrobnytvo / O. O. Nesterenko. – K.: Vyd-vo AN URSR, 1962. – 580 s.
9. Fabrichno–zavodskaja promyshlennost' i tovgovlja Rossii: s prilozheniem obshhej karty fabrichno–zavodskoj promyshlennosti Rossijskoj imperii. Izd.–vo Depart. tovgovli i manufaktur Ministerstva finansov (Izd. 2–e) / Pod red. D. I. Mendeleeva. – SPb., 1896. – 636 s.
10. Central'nyj derzhavnyj istorychnyj arhiv, m. Kyi'v. – F.442. – Op.102. – Spr.228.
11. Tam samo. – Op.55. – Spr.446.
12. Tam samo. – Op.532. – Spr.181.

Levytskyi V. O., Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Doctoral Department of History of Ukraine, Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatyuk (Ukraine, Ternopil), levior@ukr.net

The situation of the light industry on the Right Bank Ukraine in the second half of XIX – early XX century

The article highlights the economical development of the light industry in the Kyiv, Volyn and Podillia provinces in the second half of the XIX th – early XX-th century, it was shown the process of the location and the function of some enterprises of this branch. It was given the reference to the main publications devoted to this topic article are described. The issue of the unresolved crisis phenomena in the light industry is a special interest in the society and among scientists to the economic problems in the national economy. The processes that were in Ukraine in the past require profound analytical and synthesized assessments by historians today. The regional history was one of the actual topics not only from the scientific and cognitive point of view, but also in the context of identifying the historical roots of modern problems and ways of their solution. The formation and development of the light industry in the Kyiv, Volyn and Podillia provinces had their own specificity in comparison with the general–imperial tendencies. The study analyzed the sources of the supply of the raw materials for the left bank factories and plants. The attention was paid to the processes of capitalization of the light industry in the region and the economic policy of the Russian state towards it. It was determined the vectors of the factories technical development because of scientific achievements and the directions of the products sales of the enterprises on the external and internal markets. The actions concerning the modernization of the technical and technological condition of their factories created conditions for their significant role in the imperial cloth industry. It was shown the dynamics of the development of the branches of the light industry on the Right–bank Ukraine.

Keywords: light industry, textile industry, market, raw material, factory, plant, entrepreneurs.

* * *